

ทวิภาษา

คำว่า ทวิภาษา ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า bilingualism ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ๒ คำ ได้แก่ bis คำหนึ่ง ซึ่งหมายถึงสองหรือทั้งสองและ Lingua อีกคำหนึ่ง ซึ่งหมายถึงลิ้น หรือภาษา ดังนั้น คำว่า bilingualism จึงมีความหมายว่าสองภาษาหรือทวิภาษา (คำว่า ทวิ หมายถึง สอง) และคำว่า ทวิภาษานี้ อาจอธิบายขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้นได้ว่า หมายถึง การที่คนคนหนึ่งหรือคนกลุ่มหนึ่งใช้ภาษา โดยเฉพาะภาษาพูด ได้ถึงสองภาษา

ภาวะทวิภาษานี้เกิดขึ้นได้ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งโดยมากจะเป็นไปในลักษณะใช้ภาษาหนึ่งขณะอยู่ภายในบ้าน และใช้อีกภาษาหนึ่งเมื่ออยู่นอกบ้าน เช่น ที่โรงเรียนหรือที่ทำงาน เป็นต้น

ภาวะทวิภาษามีอยู่ทั่วไปในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ทั้งนี้เพราะภาษาที่ใช้กันอยู่ในโลกปัจจุบันมีมากมายนับจำนวนพันภาษา และเนื่องจากคนเราต้องใช้ภาษาติดต่อกันสื่อสารกันในสังคมตามปกติ และเมื่อต้องติดต่อกับคนต่างภาษา จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ภาษาอื่น นอกเหนือจากภาษาแม่ของตน เพื่อให้สื่อสารทำความเข้าใจกันได้กับคนต่างชาติต่างภาษา ดังนั้นจึงเกิดการเรียนการสอนภาษาที่สองขึ้น ซึ่งมักจะเป็นการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ สาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะทวิภาษาขึ้นในบางประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศ อาจเนื่องมาจากภาวะเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลให้มีการอพยพของชนบางชาติเข้าไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินอยู่ในประเทศที่อุดมสมบูรณ์ ตัวอย่างเช่น ชาวจีนที่อพยพเข้าไปอยู่ในประเทศต่างๆ เช่น ไทย ฟิลิปปินส์ และที่อื่นๆ หรือชาวญี่ปุ่นอพยพเข้าไปอยู่ในเกาะฮาวาย ซึ่งเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ชนชาติที่อพยพเข้าไปอยู่ในประเทศอื่นเหล่านั้น จำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาของเจ้าของประเทศอีกภาษาหนึ่ง เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับเจ้า-

ของถิ่น และบางครั้งสัมพันธภาพระหว่างผู้เป็นเจ้าของถิ่นกับผู้อพยพเข้าไปอยู่นั้น พัฒนาถึงขั้นเกิดสภาพการสมรสขึ้น ก็เป็นผลให้เกิดภาวะทวิภาษาขึ้น ภายในครอบครัวนั้นๆ และเมื่อมีบุตร บุตรซึ่งเกิดจากบิดามารดาที่ใช้ภาษาแม่ต่างกัน ก็จะตกอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้านที่ใช้ทวิภาษา

จากการที่ภาวะทวิภาษาเกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ จึงทำให้มีการสนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของทวิภาษาขึ้น ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๓ ก่อนคริสตกาล หลายประเทศเห็นความสำคัญของการเรียนการสอนภาษาที่สอง และเห็นว่าครูที่สอนภาษาควรรู้ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาของตนเอง เพื่อว่าถ้าต้องสอนเด็กที่เรียนภาษาที่สองจะได้เข้าใจถึงความลำบากในเชิงภาษาของนักเรียนที่จำต้องเรียนภาษาที่สองนอกจากภาษาแม่ของตน

มีคำถามเกี่ยวกับทวิภาษาอยู่หลายคำถาม เช่น เด็กที่เกิดจากบิดามารดาที่ใช้ทวิภาษานั้น ควรเรียนรู้ภาษาที่สองเมื่ออายุเท่าใด ภาวะทวิภาษามีผลต่อเขาวินัย และบุคลิกภาพ ของบุคคลหรือไม่ และถ้าต้องเป็นผู้มีภาวะทวิภาษาแล้ว วิธีที่จะเป็นได้อย่างดีที่สุดนั้นควรทำประการใดบ้าง แต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับคำถามดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้สนใจทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับทวิภาษาไว้ดังต่อไปนี้

ด้านความสัมพันธ์ของทวิภาษากับประสิทธิภาพในการเรียนภาษา พอล เอ โคลเลอร์ (Paul A. Koler : ๑๙๗๔) ได้ศึกษาว่าภาวะทวิภาษามีผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนภาษาหรือไม่ โดยการทดสอบผู้ใช้ทวิภาษาด้วยการให้อ่านออกเสียงดัง ๆ ในข้อความที่เขียนสองภาษาปนกัน คือ ภาษาอังกฤษกับภาษาฝรั่งเศส และข้อความที่เขียนเพียงภาษาเดียวโดยตลอด ผลปรากฏว่า ในการอ่านข้อความที่มีทั้งสองภาษาปนกันนั้น ผู้อ่านใช้เวลามากกว่าการอ่านข้อความที่มีเพียงภาษาเดียว นอกจากนี้เขายังทดลองให้คนที่ใช้ทวิภาษาฝึกพิมพ์ตีดีในภาษาที่หนึ่งก่อน แล้วจึงให้พิมพ์ภาษาที่สองต่อมา ผลปรากฏว่าในการพิมพ์ตีดีภาษาที่สองนั้น แม้จะทำได้ดีแต่ก็ช้ากว่าการพิมพ์ภาษาที่หนึ่ง

แต่ผลการทดลองของโคลเลอนี้ไม่อาจสรุปข้อยุติได้แน่ชัดว่าการที่ผู้ใช้ทวิภาษาอ่านข้อความที่มีสองภาษาปนกันได้ช้ากว่าข้อความที่มีเพียงภาษาเดียวนั้น เป็นเพราะภาวะทวิภาษาเป็นอุปสรรค หรือเพราะลักษณะที่แตกต่างกันของสองภาษานั้น ทำให้เกิดความซ้ำกันแน่ แต่โคลเลอได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรียนภาษาที่สองไว้ว่า คนที่ออกจากประเทศแมตั้งแต่อายุน้อยกว่า ๑๔-๑๕ ปี เมื่อต้องไปเรียนภาษาที่สองในต่างประเทศ จะสามารถเรียนรู้ คิด และแสดงความคิดเห็นในภาษาที่สอง ซึ่งไม่ใช่ภาษาแม่ของตนได้ดีกว่าคนที่ไปเรียนภาษาที่สองเมื่อมีอายุมากกว่า ๑๕ ปี

ไวล์เดอร์ เพนฟิลด์ (Wilder Penfield : ๑๙๕๙) นักประสาทวิทยาศึกษาพบว่า การเรียนรู้ภาษาที่สองให้ได้เร็วนั้น ควรให้เริ่มเรียนตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงอายุ ๑๐ ขวบ เพราะเป็นระยะที่เด็กมีความพร้อมทั้งด้านสรีรวิทยา และจิตวิทยา แต่ความเห็นของเขาเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากและไม่เป็นที่ยอมรับ

แลมเบิร์ต ฮาเวลกา และครอสบี (Lambert, Havelka, and Crosby : ๑๙๕๘) ศึกษาพบว่า การเรียนทั้งสองภาษาในเวลาเดียวกันในเนื้อหาเดียวกันนั้น ไม่เป็นผลดีแก่ผู้เรียน แต่ควรเรียนสองภาษาแยกกัน เช่น เรียนภาษาหนึ่งที่บ้าน และเรียนอีกภาษาหนึ่งที่โรงเรียน จะให้ผลดีกว่ากัน

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างทวิภาษากับพัฒนาการทางสังคมนั้น นักสังคมวิทยาเชื่อว่า ภาวะทวิภาษามีผลในการปรับตัวต่อสังคมของเด็ก ดังนั้นในการเรียนภาษาที่สองของเด็ก นักสังคมวิทยาจึงเสนอแนะว่า ควรเน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางบ้าน โดยแนะนำให้ผู้ปกครองเข้าใจว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านมีผลต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็ก

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างทวิภาษากับเชาวน์ปัญญาของบุคคลนั้น มีการศึกษาค้นคว้าที่พบว่า เด็กทวิภาษาจะหย่อนความสามารถในเชิงภาษาว่าเด็กเอกภาษา (monolingual child) ที่มีอายุเท่ากัน แต่การศึกษาในแง่นี้ยังไม่ได้ข้อยุติแน่ชัด เพราะมีสถานภาพทางสังคม

เช่น ภาวะความเป็นชนกลุ่มน้อย โอกาสในการศึกษาเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้หาข้อยุติไม่ได้แน่นอน เซียร์ (Sear : ๑๙๕๗) ได้ศึกษาพบว่า มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยในเชิงเชาวน์ปัญญา ระหว่างเด็กเอกภาษากับเด็กทวิภาษาที่อยู่ในย่านอุตสาหกรรมและย่านในเมือง แต่ก็ยังสรุปผลไม่ได้ชัดเจน

สำหรับด้านภาษาและการพูดนั้น เชื่อกันทั่วไปว่า ภาวะทวิภาษามีผลต่อพัฒนาการทางภาษา และการพูด กล่าวคือ ภาวะทวิภาษาทำให้เกิดความล่าช้าด้านพัฒนาการทางภาษาและการพูด และเชื่อว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เด็กเริ่มพูดได้ช้าหรือสอนพูดได้ช้า (delayed speech and language) ก็คือ ภาวะทวิภาษา นอกจากนี้แลมเบิร์ต และฟิลเลนไบม (Lambert and Fillenbaum : ๑๙๕๙) ยังพบว่าความบกพร่องทางภาษา (aphasia) มักพบได้ในเด็กทวิภาษา

เกี่ยวกับอิทธิพลของทวิภาษาต่อพัฒนาการทางภาษาและการพูดนั้น แมค คาร์ที (McCarthy : ๑๙๓๐) และ เบคเคย์ (Beckey : ๑๙๕๒) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ไม่ได้ข้อสรุปที่แน่นอน สมิท (Smith : ๑๙๕๙) ได้ทำการศึกษาลูกชาวฮอนโนลูลู อายุระหว่าง ๓๗-๗๗ เดือน เด็กกลุ่มนี้พูดได้ทั้งภาษาจีน และภาษาอังกฤษ ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถเข้าใจคำศัพท์ทั้งภาษาจีนและภาษาอังกฤษของเด็กกลุ่มนี้ ต่ำกว่าเด็กที่พูดเพียงภาษาเดียว สมิท สรุปว่า เด็กทวิภาษาที่มีปัญญาเลิศเท่านั้น จึงจะสามารถรู้หรือเข้าใจคำศัพท์ได้ในมาตรฐานเดียวกับเด็กเอกภาษา

เบอร์รี่ และไอเซนสัน (Berry and Eisenson : ๑๙๕๖) ได้ให้ความเห็นว่า อิทธิพลของทวิภาษามีผลต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็ก เด็กจะเรียนภาษาได้อย่างลำบากและต้องใช้ความพยายามอย่างยืดยาว ซึ่งทำให้เด็กมีปัญหาด้านอารมณ์ เด็กมักเกิดความหงุดหงิดและอารมณ์เสียง่าย แต่สำหรับเด็กปัญญาเลิศแล้ว ภาวะทวิภาษาอาจไม่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ภาษา แต่การจะตัดสินว่าเด็กคนใดเป็นเด็กปัญญาเลิศหรือไม่นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เว้นแต่เด็กจะแสดงให้เห็นได้อย่างเด่นชัดในด้านพัฒนาการของภาษา ดังนั้นเบอร์รี่และไอเซนสันจึงเสนอ

แนะนำ เด็กวัยก่อนเข้าเรียนควรเรียนรู้เพียงภาษาเดียว ก่อน จะเป็นการดีกว่าเรียนทั้งสองภาษาควบคู่กันไป

แนวทางการสอนเด็กทวิภาษา

จากผลการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทวิภาษาที่ยกมา กล่าวข้างต้น พอจะประมวลเป็นแนวทางสำหรับนำไป สอนเด็ก หรือบุคคลทวิภาษาได้ดังนี้

๑. สำหรับเด็กทวิภาษาในวัยก่อนเข้าเรียน บิดา- มารดาหรือผู้ปกครองควรสร้างเสริมสภาพแวดล้อมทางบ้าน ที่มีผลต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็กให้ถูกต้อง กล่าวคือ บิดามารดาที่ใช้ภาษาแม่ต่างกัน เมื่อมีบุตรควรตกลงกันว่าจะใช้ภาษาใดกับบุตรในวัยก่อนเข้าเรียน และภาษา ที่ใช้นั้นควรคล้ายตามภาษาของประเทศที่ตนตั้งถิ่นฐาน อยู่ในเวลานั้น ยกตัวอย่างบิดาเป็นชาวไทย มารดาเป็น ชาวอังกฤษ ทั้งคู่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เมื่อมีบุตร ควรพูดภาษาไทยกันภายในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อให้บุตร ได้แบบอย่างภาษาที่แน่ชัดในระยะก่อนเข้าเรียน เป็นการป้องกันมิให้บุตรเกิดความสับสนด้านภาษา ทั้งยังช่วย เสริมสร้างพัฒนาการด้านภาษาที่ถูกต้องด้วย

๒. สำหรับเด็กทวิภาษาในวัยเข้าเรียน บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ตลอดจนครูผู้สอน ควรเข้าใจว่าภาวะ-

ทวิภาษามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาของเด็ก เด็กทวิ- ภาษามักมีปัญหาด้านภาษาซึ่งมีผลในการปรับตัวต่อสังคม เด็กจึงมักเก็บตัว ไม่กล้าเข้ากับเพื่อนฝูง พูดน้อย ขาด ความเชื่อมั่น หงุดหงิดง่าย และมีบุคลิกภาพที่ไม่มั่นคง ดังนั้นจึงควรใช้เวลาเด็กได้ปรับตัวต่อสังคมโรงเรียน ครู ไม่ควรเร่งรัดเคี่ยวเข็ญในการสอน แต่ควรให้ความสนใจ ให้กำลังใจ และส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาของเด็กอย่าง ถูกต้อง อันจะเป็นการช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางสังคม ให้แก่เด็ก

๓. ในการสอนเด็กหรือบุคคลทวิภาษา ถ้าสอน ให้เรียนรู้ที่ละภาษาจะได้ผลดีกว่าให้เรียนรู้ทั้งสอง ภาษาในเวลาเดียวกัน ยกตัวอย่าง เด็กกลุ่มที่ ๑ ให้ เรียนบทเรียนหนึ่งทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส ส่วนเด็กกลุ่มที่ ๒ ให้เรียนบทเรียนหนึ่งเป็นภาษา- อังกฤษ และเรียนอีกบทเรียนหนึ่งซึ่งมีเนื้อหาต่างกับบท- เรียนแรกเป็นภาษาฝรั่งเศส ผลปรากฏว่าเด็กกลุ่มที่ ๒ เรียนรู้ได้เร็วกว่าเด็กกลุ่มที่ ๑ เพราะเด็กกลุ่มที่ ๑ จะ เทียบเคียงทั้งสองภาษาในขณะที่เรียน จึงทำให้เกิดความ ลำบาก ดังนั้นในการเรียนการสอนบุคคลทวิภาษา ถ้าสอน ให้เรียนรู้ที่ละภาษาจะได้ผลดีกว่าให้เรียนรู้ทั้งสองภาษา ในเวลาเดียวกัน

ประสงค์ วิทยานสุข

บรรณานุกรม

- Berry, F. Mildred and Eisenon Jon. *Speech Disorders*. New York, Appleton-Century Crafts, 1956.
- Chreist, M. Fred. *Foreign Accent*. New Jersey, Prentice-Hall, Inc., 1964.
- Harris, Chester W. ed. *Encyclopedia of Educational Research*. New York, The Macmillan Company, 1960.
- Gage, N. L. *Handbook of Research on Teaching*. Chicago, Rand McNally and Company, 1967.
- Travis, L. Edward. ed. *Handbook of Speech Pathology and Audiology*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall, 1971.